

PAPIESKI WYDZIAŁ TEOLOGICZNY
we Wrocławiu

O. prof. zw. dr hab. Kazimierz Lubowicki OMI
Dyrektor Instytutu Teologii Duchowości

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
O. ROMANA ANTONIEGO RACHMAJDY OCD

O. ROMAN ANTONI RACHMAJDA OCD to szczególny kandydat do tytułu doktora nauk teologicznych. Zanim zapoznałem się z jego rozprawą doktorską, już czytałem *Zeszyty Karmelitańskie*, które tworzył on jako redaktor naczelny. Nie znając jego osoby, wysoko oceniałem ten kwartalnik zarówno ze względu na poruszaną tematykę, jak też ze względu na oprawę graficzną. Jedno i drugie tchnęło świeżością i głębią intelektualną. *Zeszyty Karmelitańskie* tworzyły-zdobywały-otwierały nowe przestrzenie dla myśli teologicznej, a były dalekie od streszczania tego, co już wielokrotnie zostało powiedziane. Wyraźnie były też naznaczone powiązaniem teologii ze sztuką, co – jak pokazał jeden z największych teologów XX wieku, kard. Hans Urs von Balthasar w swojej metodologii – stanowi bezcenne a ciągle niedostatecznie wykorzystane źródło poznania teologicznego.

Należy podkreślić, że ubiegający się o tytuł doktora O. Roman Rachmajda OCD, to dojrzały teolog, poeta oraz organizator życia naukowego. Posiada bardzo dobry warsztat naukowy. Biegłe włada językiem hiszpańskim, o czym świadczą jego opublikowane tłumaczenia. Chociaż rozprawę doktorską poświęcił Św. Janowi od Krzyża, to jego działalność naukowa i dydaktyczna świadczy, że zgłębił również innych Mistyków Karmelu. Oprócz opublikowanych artykułów, wydał *Pierwsze kroki*

na modlitwie, Flos Carmeli, Poznań 2008 (W serii ABC Mistyki) oraz tomik poezji *Pustelnik północnego ogrodu*, Flos Carmeli, Poznań 2011. Jest zapraszany z referatami na sympozja naukowe oraz do udziału w panelach dyskusyjnych. Udziela wywiadów w srodka społecznego komunikowania. Od 2016 r. kieruje we Wrocławiu Instytutem Duchowości „Karmel”.

W świetle powyżej zasygnalizowanych dokonań i kompetencji z życiorysu naukowego O. Romana Rachmajdy OCD, jego rozprawa doktorska pt. *Ludzka wolność w ujęciu św. Jana od Krzyża*, nie jest jedynie pierwszym poważnym pod względem naukowym dziełem studenta teologii, wieńczącym wymagane prawem studia akademickie, lecz dojrzałą wypowiedzią teologa i doświadczonego organizatora działalności naukowej.

OCENA FORMALNA ROZPRAWY

Praca została napisana na Wydziale Teologicznym UAM w Poznaniu, na seminarium naukowym z teologii moralnej, pod kierunkiem Ks. prof. zw. dra hab. Pawła Bortkiewicza TChr, który rozległymi i powszechnie uznanymi kompetencjami, erudycją, wszechstronnym zaangażowaniem w działalność naukową oraz obfitością swoich publikacji zdobył trwałe miejsce w teologii polskiej.

Temat. Autor wybrał temat wyjątkowo aktualny, o szerokim zastosowaniu praktycznym. Przez swoją bardzo kompetentną publikację włącza się w dyskusję na temat wolności, której rozumienie i stawiane w jej imię postulaty są dzisiaj często spływane i banalizowane, a wręcz trywializowane w imię poprawności politycznej, która bezwzględnie ogranicza wolność poszukiwań naukowych. Autor odwołując się do nauczania św. Jana od Krzyża ukazuje głębię i szerokie horyzonty wolności ludzkiego ducha.

Jego osiągnięcie naukowe znajduje szerokie zastosowanie praktyczne. Ukazuje bowiem realistyczny i eksperymentalnie sprawdzony styl życia tym, którzy pragną rzeczywiście rozwijać swoje życie duchowe. Należy podkreślić, że realistyczne ukazanie w tej rozprawie obiektywnej wolności ludzkiej w relacji z Bogiem stanowi bezcenny przyczynek dla praktycznego zastosowania myśli teologicznej w życiu wewnętrznym. Staje się to tym jaśniejsze, im bardziej rozumiemy, że „świat w żadnym punkcie nie może być fikcją – świat wewnętrzny bardziej jeszcze niż świat zewnętrzny”.

Ks. Doktorant zrealizował w sposób bardzo dojrzały teologicznie postawione sobie cele. Zasluguje na uznanie tym bardziej, że niełatwo oceniać nauczanie własnego biskupa ordynariusza.

Układ pracy. Rozprawa składa się z karty tytułowej, bardzo przejrzystego i dokładnego spisu treści [s. 2-6], wstępu [s. 7-23], trzech rozdziałów [I – s. 24-123; II – s. 124-268; III – s. 269-294], zakończenia [s. 295-299], wykazu skrótów [s. 300] oraz bibliografii [s. 301-319]. Materiał został rozłożony logicznie i równomiernie. Poszczególne rozdziały są ze sobą logicznie powiązane i tworzą harmonijną całość, systematycznie rozwijając podjęte zagadnienie.

Bibliografia została podzielona na: teksty źródłowe, literaturę przedmiotu, oraz literaturę pomocniczą. Obejmuje dziewiętnaście stron. Jako olbrzymi plus należy podkreślić, że w większości jest to literatura w języku hiszpańskim. Doktorant uwzględnił takie autorytety naukowe w tej dziedzinie, jak Alvarez, Boriello, Castellano Cervera, Pacho, bł. Maria Eugeniusz od Dzieciątka Jezus, Ruiz. Każdego z nich miałem zaszczyt poznać osobiście podczas wykładów na Teresianum. Oczywiście, Doktorant zna polskie piśmiennictwo z tej dziedziny i uwzględnił je w należyty sposób.

Bardzo wyraźnie należy podkreślić – bo decyduje to o metodologii tych poszukiwań – że Doktorant korzystając ze swej dogłębnej znajomości języka hiszpańskiego, prowadził badania na źródłach w ich języku oryginalnym. Trzeba jednoznacznie powiedzieć, że bez tego uzyskane przez niego wyniki byłyby niemożliwe do osiągnięcia. Praca na oryginałach pism św. Jana od Krzyża stanowi zatem intersubiektywną podstawę umożliwiającą weryfikację ustaleń Autora, ale też podstawę wyjściową do weryfikacji ustaleń innych autorów, odbiegających od zaprezentowanych w recenzowanej rozprawie.

Estetyka prezentacji i aparat naukowy. Praca została napisana w języku polskim i liczy 319 stron. Bardzo staranna i przejrzysta szata graficzna ułatwia śledzenie prezentowanych zagadnień. Język rozprawy precyzyjny i dojrzały pod względem teologicznym. Kompozycja poszczególnych rozdziałów harmonijna, części logicznie ze sobą powiązane.

Po wnikliwej lekturze nie mam najmniejszych wątpliwości, że przedstawiona do recenzji rozprawa naukowa jest pracą samodzielną. Sposób cytowania i nadzwyczajna dokładność w zastosowaniu metodologicznej dokumentacji zasługuje na specjalne podkreślenie. Lektura rozprawy każe spojrzeć na jej Autora jako na perfekcjonistę, na człowieka konsekwentnego i pracowitego.

OCENA MERYTORYCZNA ROZPRAWY

Autor jasno zdefiniował podstawową rolę wolności w systemie św. Jana od Krzyża, który określa jako *unión* Boga z człowiekiem, przeprowadzając w pierwszym rozdziale swojej rozprawy analizę statyczną wolności. W kolejnych rozdziałach ukazuje natomiast, że według św. Jana od Krzyża to *unión* – jako dokonująca się w miłości – niemożliwa jest do zrozumienia bez wolności. Doktorant podkreśla

w całości pracy, że św. Jan od Krzyża, jako mistyk i mistagog prowadzący człowieka do *unió*n z Bogiem, jest jednoznacznym i zdecydowanym obrońcą wolności – zarówno wolności Boga jak i człowieka.

Udowodniona przez Autora wiodąca – z formalnego punktu widzenia – rola wolności w systemie św. Jana od Krzyża, potwierdza trafność jej wyboru jako metody służącej opisowi system tegoż Świętego. Dzięki zastosowaniu wolności jako podstawowego elementu analizy systemu Św. Jana od Krzyża, nie sposób bowiem było ominąć jakiegokolwiek istotne w nim zagadnienie. Stworzyło to też Doktorantowi możliwość postawienia wielu nowych pytań badawczych.

Równocześnie, dzięki przeprowadzonej w drugim i trzecim rozdziale dynamicznej analizie wolności oraz procesu wyzwolenia u św. Jana od Krzyża a także aspektu poznawczego tegoż procesu, Doktorant zyskał możliwość zweryfikowania błędnych wyobrażeń dotyczących istotnych zagadnień w systemie św. Jana od Krzyża, jak również w teologii duchowości, oraz przedstawienie innych, poprawnych, opartych na tekstach tegoż Świętego. Oto najważniejsze z jego cennych ustaleń.

1. Autor doprecyzowuje pojęcie kontemplacji, które wg. św. Jana od Krzyża nie oznacza „miłosnego poznania Boga”, lecz jest czysto duchowym udzielaniem się Boga człowiekowi, jak to przedstawiają również inni mistycy, np. św. Teresa od Jezusa.

2. Autor udowadnia, że samo „poznanie miłosne” jest tylko jednym z elementów składających się na kontemplację rozumianą jako duchowe udzielanie się. Elementem bynajmniej nie najważniejszym, skoro św. Jan od Krzyża opisuje też kontemplację, w której tego poznania nie ma, sam zaś termin „*poznanie miłosne/noticia amorosa*” jest efektem błędnego rozumienia i tłumaczenia terminu stosowanego przez św. Jana od Krzyża.

3. Autor wyjaśnia na czym polega „tajemniczość” Boga, udzielającego się w kontemplacji. Analizując teksty Mistyka precyzuje jej zakres znaczeniowy, porównując ją z tajemnicami Chrystusa obecnymi w stanie *unióń* (por. rozdz. trzeci). Autor unaocznia, iż dla określenia niedostępności, transcendencji Boga, św. Jan od Krzyża używa określenia „*secreto/niedostępny, ukryty*” przed człowiekiem i jego możliwościami poznawczymi. Gdy natomiast zajmuje się tajemnicami Chrystusa i ich dostępnością dla człowieka wchodzącego w ich głębię, wtedy mówi o „*tajemnicy/misterio*”.

4. Na podstawie analizy wolności u św. Jana od Krzyża Doktorant próbuje również przybliżyć funkcjonujące w teologii duchowości enigmatyczne określenie „*głębi*” i „*wnętrza*”. Doktorant dowodzi, że ich konsystencja składa się właśnie z wolności (por. wymiar wnętrza w „*Twierdzy wewnętrznej*” św. Teresy od Jezusa). Doktorant wskazuje praktyczne zastosowanie tego odkrycia, zwracając uwagę, że jest to istotna wskazówka dla duszpasterskich zachęt typu „*wejść w swoje wnętrze*”.

5. Doktorant ukazuje ważność „*pierwszego wyzwolenia*” u św. Jana od Krzyża. Zauważa, że chociaż dotychczas pomijane i niedowartościowane, jest ono niezbędne dla zrozumienia np., *Drogi na Górę Karmel* i wskazówek tam zawartych, czyli *trudu wolności*.

6. Doktorant uzmysławia, iż obraz światła stosowany przez św. Jana od Krzyża dla wyjaśnienia działania Boga, jest genialnym zobrazowaniem działania łaski, której św. Jan od Krzyża w ogóle nie wymienia w swych dziełach pod tym imieniem; łaski której nie można zawłaszczyć i zatrzymać, tak jak nie można zawłaszczyć i zatrzymać dla siebie światła. Doktorant zwraca uwagę, że w ten sposób potwierdza się postawa św. Jana od Krzyża jako obrońcy wolności Boga.

7. Analizując wolność w dziełach św. Jana od Krzyża, Doktorant przeanalizował też zagadnienie poznania naturalnego i nadnaturalnego (nadprzyrodzonego).

Ustalił przy tym, że o ile w przypadku poznawania świata stworzonego warunkiem prawdziwości poznania jest dystans wobec niego – wolność, to w przypadku poznania Boga, takim warunkiem jest brak dystansu czyli miłość-jedność/uniön, ale ona także zależy od wolności. To zatem wolność warunkuje poznanie według Mistyka.

Na podstawie analizy rozumienia i znaczenia wolności w dziełach św. Jana od Krzyża Doktorant stwierdza, iż Jan jest nie tylko obrońcą wolności człowieka ale również wolności Boga w działaniu wobec człowieka. Dzięki swoim badaniom Doktorant stawia pytanie jak wielka to musi być wolność, której doświadcza mistik, skoro przez nią definiuje, a mówiąc inaczej, skoro ona konstytuuje wymiar wnętrza ludzkiego, jego ducha?

Uważna lektura recenzowanej pracy każe stwierdzić, że zasługuje ona na bardzo wysoką oceną pod względem merytorycznym. Jest naprawdę nowatorska oraz wnosi cenny wkład do współczesnej refleksji teologicznej. Oceniam ją również jako bardzo pożyteczną i wręcz konieczną do praktycznego zastosowania w praktyce życia duchowego. Polecam ją do publikacji w całości.

TEMATY DO DYSKUSJI

Osiągnięcia recenzowanej rozprawy doktorskiej mogą być zastosowane praktycznie w sposób interdyscyplinarny. To oczywiście podnosi jej wartość. Korzystając z kompetencji Autora, proponuję

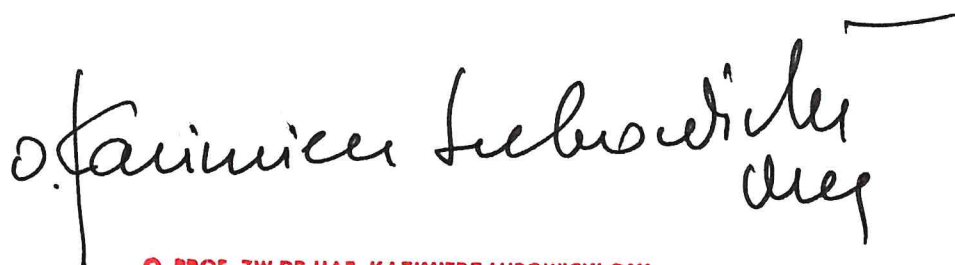
1. Rozważyć relację, jaka zachodzi między wolnością rozważaną w perspektywie teologii moralnej a doświadczaną na płaszczyźnie doświadczenia duchowego, jakim zajmuje się teologia duchowości.

2. Rozważyć możliwość zastosowania pojęcia wolności i wyzwolenia w mistyce św. Jana od Krzyża w katolickiej nauce społecznej oraz w teologii pastoralnej.

SENTENCJA KOŃCOWA

Prezentowana rozprawa doktorska O. Romana Antoniego Rachmajda OCD z teologii moralnej spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej. Nie mam najmniejszych wątpliwości, że **Doktorant może być dopuszczony do następnych etapów przewodu doktorskiego.** Taki też wniosek stawiam do Wysokiej Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Wrocław, dnia 8 kwietnia 2018 roku Pańskiego

O. PROF. ZW. DR. HAB. KAZIMIERZ LUBOWICKI OMI
Dyrektor Instytutu Teologii Duchowości PWT we Wrocławiu